

Alþingi
Mál nr. P 130/773
Middagur 20.1.2004

LÆKNAFÉLAG ÍSLANDS
ICELANDIC MEDICAL ASSOCIATION

Nefndasvið Alþingis
Efnahags- og viðskiptanefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Kópavogi, 15. janúar 2004

**Efni: Umsögn um frumvarp til laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins,
307. mál, uppsögn**

Í samhengi við það frumvarp sem hér er til umfjöllunar er nauðsynlegt að vekja sérstaka athygli á réttinum til tjáningarfrelsis sem varinn er af 73. gr. stjórnarskrárinnar og þær takmarkanir sem háskólamenn og opinberir starfsmenn þurfa hugsanlega að sætta sig við á þeim rétti.

Um þetta hefur Umboðsmaður Alþingis m.a. sagt (mál nr. 2475/1998):

“Almennt má því ganga út frá því að sé ríkisstarfsmanni heimilt að tjá tiltekna skoðanir með ákveðnum hætti sé ólöglegt að beita hann stjórnarsýsluviðurlögum eins og áminningu með tilvísun til þeirrar tjáningar. Þær skorður sem Alþingi eru settar af stjórnarskrá gilda einnig fyrir stjórnvöld og við setningu stjórnvaldsfyrirmæla og töku stjórnvaldsákvæðna”

Nú hafa þau tíðindi gerst að ríkisstjórn Íslands hefur lagt fram frumvarp þar sem ákveðið er að léttu þessum skorðum, sem settar eru í stjórnarskrá, af stjórnendum hins opinbera þegar kemur að starfsmannamálum. Þetta gerir ríkisstjórnin með því að ætla að afnema skyldu til að gefa starfsmönnum kost á að tjá sig um ávirðingar í sinn garð og vera áminntir ef rök standa til þess. Verði þær breytingar á lögum sem lagt er til, þurfa stjórnendur ekki að gefa upp ástæður uppsagna né heldur fá starfsmenn tækifæri á að bæta ráð sitt. Þannig geta stjórnendur komist hjá því að virkja þá vernd sem felst í tjáningarfrelsisákvæði stjórnarskrárinnar ef tjáningin er hin raunverulega ástæða uppsagnar.

Nú kann að vera að einhverjir hugsi sem svo að þessu sé eins háttáð á hinum almenna vinnumarkaði. Því sé það rétt hjá fjármálaráðherra, að í því lagafrumvarpi sem hann hefur lagt fram, felist það eitt að verið sé að leggja það til að starfsmenn ríkisins búi við sams konar umhverfi varðandi uppsagnir og ráðningar og fólk almennt í landinu.

Þessi fullyrðing þarfnast nánari skoðunar því þeir sem halda slíku fram gera sér ekki grein fyrir þeim eðlismun sem er á almenna markaðinum og þeim opinbera.

Annars vegar er um það að ræða að allir starfsmenn, jafnt almennir sem opinberir, hafa rétt sem þegnar í landinu til þess að tjá sig um meðferð opinbers valds og fjármuna. Það

eru hins vegar eingöngu opinberir starfsmenn sem búa við það að taki þeir þátt í þjóðfélagslegri umræðu um meðferð opinbers valds og fjármuna þá eru þeir mögulega að fjalla um sinn eigin vinnuveitenda – eða náinn vin hans. Mislíki vinnuveitandanum skoðanir starfsmannsins þá getur hann, án frekari útskýringa, sagt starfsmanninum upp verði frumvarpið að lögum.

Hins vegar er rétt að skoða nánar hvort breytingin, nái hún fram að ganga, sé raunverulega til þess fallin að jafna réttarstöðu starfsmanna ríkisins og fólks almennt í landinu hvað varðar uppsagnir og ráðningar. Í lögnum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins eru lagðar mun meiri skyldur á opinbera starfsmenn en almennt tíðkast á almenna markaðinum. Réttindin eru að sama skapi ekki meiri nema að opinberum starfsmönnum er tryggð ákveðin formfesta og vernd gegn ómálefnalegum uppsögnum. Skyldurnar eru m.a. þær að opinberum starfsmönnum er lögskilylt að rækja starf sitt vel, sinna leiðbeiningarskyldu um hvert skuli leita sé þess þörf, lögskilylt að vinna tiltekna yfirvinnu, gæta þagnarskyldu meðan lífsandinn er dreginn, hlíta breytingum á störfum og heimilt er að takamarka atvinnufrelsi þeirra. Þessu skyldum fylgja vissulega nokkur réttindi. Í lögnum er tryggt að opinberum starfsmönnum beri laun fyrir störf sín, þeim er tryggður réttur til upplýsinga um starfskjör sín, þeir eiga rétt á orlofi, þeir eiga rétt á launum í veikindaförföllum og fæðingarorlofi og jafnvel sveigjanlegum vinnutíma. Þessi réttindi eru hins vegar ekki meiri en þeirra sem vinna á hinum almenna vinnumarkaði og þykja sjálfsögð.

Þegar fjallað er um frumvarpið má ekki gleymast í umræðunni að formfesta og vernd opinberra starfsmanna, sem í áminningarferlinu felast, er ekki bara hugsuð fyrir þá sjálfa heldur er einnig verið að tryggja almenning gegn því að opinberir starfsmenn séu ekki ofurseldir geðþóttaákvörðunum æðri stjórnenda. Það er mikilvægt að opinberir starfsmenn, sem oft eru einu sérfræðingarnir á sumum sviðum, geti óhindrað tekið þátt í þjóðfélagsumræðu og dýpkað hana með sérfræðipækkingu sinni. Því er nauðsynlegt að framkvæmdavaldið fari vel með húsbóndavaldið og að opinberum starfsmönnum sé tryggt ákveðið starfsöryggi og óhlutdræg meðferð af hálfu vinnuveitanda. Það er því að sumu leyti erfið tilhugsun, bæði fyrir opinbera starfsmenn og almenning, að lesa í greinargerð með frumvarpinu, að stefnumörkunin sé m.a. sú að auka valdsvið og ábyrgð forstöðumanna með því að láta málsmeðferðarreglur stjórnsýslulaga ekki ná til ákvarðana um starfslok opinberra starfsmanna. Þetta er sýnu alvarlegra þegar haft er í huga að með setningu stjórnsýslulaga var verið að gera lágmarkskröfur til stjórnsýslunnar, eins og segir í skýringarriti Páls Hreinssonar prófessors um stjórnsýslulögin. Þar segir ennfremur að markmið laganna sé að tryggja réttaröryggi borgaranna í skiptum þeirra við stjórnvöld.

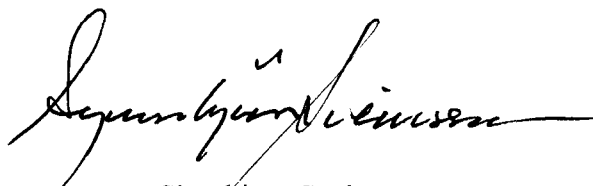
Það liggur því fyrir að með frumvarpinu eiga opinberir starfsmenn ekki einu sinni að njóta lágmarkskrafna né heldur þarf að tryggja þeim réttaröryggi í skiptum við stjórnvöld, þegar kemur að uppsögn þeirra.

Á sama tíma og opinberir starfsmenn eru sviptir lágmarkskröfum og réttaröryggi í skiptum við stjórnvöld er það víða svo í opinberri stjórnsýslu að valdið er að færast á fárra hendur. Sameining stofnana og meiri miðstýring gerir það að verkum að í mörgum tilfellum eiga sérfræðimenntaðir starfsmenn ekki kost á nema einum vinnuveitanda hér á landi og má sem dæmi um slíkan vinnuveitanda nefna Landspítala- háskólasjúkrahús.

Þegar saman fer skerðing á réttarvernd opinberra starfsmanna, aukið vald forstöðumanna, sameining stofnana og miðstýring er full ástæða fyrir opinbera starfsmenn og almenning í landinu að óttast um tjáningarfrelsi og sjálfstæði háskólamanna.

Þess er óskað að fulltrúar félagsins fái tækifæri á fundi með nefndinni til að gera henni frekari grein fyrir afleiðingum frumvarpsins gagnvart læknum.

Virðingarfyllst,
f.h. Læknafélags Íslands

Sigurbjörn Sveinsson
formaður

Póstáritun/Address: Hlíðasmára 8
IS-200 Kópavogur

Sími/Tel.: (354) 564 4100
Fax: (354) 564 4106

Kt.: 450269-2639
Netfang/e-mail: icemed@icemed.is